

УНИВЕРЗИТЕТ У КРАГУЈЕВЦУ
ФАКУЛТЕТ МЕДИЦИНСКИХ НАУКА
НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ

УНИВЕРЗИТЕТ У КРАГУЈЕВЦУ		КА
ФАКУЛТЕТ		
У ВЕЋУ		
Датум доношења:	14. 11. 2019.	
Број:	05 14 110/3-1	

1. Одлука Већа за медицинске науке Универзитета у Крагујевцу

Одлуком Већа за медицинске науке Универзитета у Крагујевцу број IV-03-483/34 од 14.06.2019. године, именовани су чланови Комисије за оцену научне заснованости теме докторске дисертације кандидата **Марине Лукетине Шуњке** под називом: „Студија употребе алтернативне медицине међу становништвом Србије”.

На основу одлуке Већа за медицинске науке, формирана је Комисија у саставу:

1. **Проф. др Наташа Ђорђевић**, редовни професор Факултета медицинских наука Универзитета у Крагујевцу за ужу научну област Фармакологија и токсикологија, председник
2. **Проф. др Сања Коцић**, ванредни професор Факултета медицинских наука Универзитета у Крагујевцу за ужу научну област Социјална медицина, члан
3. **Проф. др Викторија Драгојевић-Симић**, редовни професор Медицинског факултета Војномедицинске академије Универзитета одбране у Београду за ужу научну област Клиничка фармакологија, члан

На основу увида у приложену документацију, Комисија подноси Наставно-научном већу следећи:

2. Извештај Комисије о оцени научне заснованости теме докторске дисертације

Кандидат **Марина Лукетина Шуњка** испуњава све формалне услове предвиђене Законом о високом образовању, Статутом Универзитета у Крагујевцу и Статутом Факултета медицинских наука у Крагујевцу за пријаву теме докторске дисертације.

2.1. Кратка биографија кандидата

Марина Лукетина Шуњка дипломирала је на Вишој медицинској школи у Земуну 1997. године и на Пољопривредном факултету Универзитета у Београду 1989. године, а поседује и диплому техничара за молекуларну биологију и биохемију. Докторске студије Факултета медицинских наука Универзитета у Крагујевцу, одсек Превентивне медицине, уписала је 2011. године, а докторске студије ЕСПД, Европски факултет за мир и развој Уједињених нација, одсек Менаџмент у здравству, уписала је 2014. године. Од 2011.

године предавач је по позиву за акредитовану континуирану едукацију из области интегративне медицине за предмете Функционална исхрана и квантни феномени у исхрани и Електропунктурна дијагностика по Фолу са инфомотерапијом. Кандидат је као први аутор објавио три рада у научним часописима, од чега један категорије М51.

2.2. Наслов, предмет и хипотеза докторске дисертације

Наслов: „Студија употребе алтернативне медицине међу становништвом Србије”

Предмет: Студије ће се бавити проучавањем и пружањем одговора на питања о демографској структури, обрасцима потрошње здравствених услуга и самопроцени здравља испитаника са пребивалиштем на територији Србије у светлу коришћења метода алтернативне медицине.

Хипотезе:

1. Постоје значајне родне различитости у погледу употребе метода алтернативне медицине;
2. Употреба метода алтернативне медицине интензивнија је у руралним него у градским насељима;
3. Употреба метода алтернативне медицине учесталија је код сиромашнијег дела грађанства;
4. Испитаници који имају дуготрајну болест, или хронични поремећај здравља чешће користе методе алтернативне медицине у поређењу са здравим испитаницима;
5. Испитаници који лошије процењују своје здравствено стање чешће користе методе алтернативне медицине;
6. Испитаници који су користили услуге ванболничке здравствене заштите користе методе алтернативне медицине, док испитаници који су били на болничком лечењу исте не користе;
7. Најчешће испитаници који узимају самоиницијативно лекове за самолечење, помоћна лековита средства, витамине и биљне препарате (ОТЦ препарате) користе и услуге алтернативне медицине.

2.3. Испуњеност услова за пријаву теме докторске дисертације

Кандидат је као први аутор објавила један рад у часопису категорије М23 чиме је стекла услов за пријаву теме докторске дисертације:

1. **Luketina Sunjka M**, Rancic N, Mihailovic N, Jakovljevic M. The Impact of the Socio-Demographic Characteristics of Complementary and Alternative Medicine Users in

2.4. Преглед стања у подручју истраживања

Током последњих неколико деценија расте преваленца и инциденца хроничних незаразних болести, што је на озбиљну пробу ставило расположивост и домете тзв. конвенционалне или научне медицине. Угроженост капацитета националних здравствених система у смислу радног и буџетског оптерећења активирала је потрагу за решењима за њихово ублажавање, која, због доказане ефикасности и исплативости, укључују и примену традиционалних метода лечења. У нашој земљи током транзиције 1989. године испливале су све слабости дотадашњег здравственог система, због чега су измене здравствене политике и здравственог система постале неопходне. Стварање и јачање везе између традиционалне и конвенционалне медицине, још у фази превентиве, може допринети спречавању развоја хроничних болести, као и смањењу додатних трошкова приликом њиховог лечења.

2.5. Значај и циљ истраживања

Докази о обиму коришћења метода алтернативне медицине у Републици Србији веома су скромни, иако светска истраживања показују убрзани тренд пораста. Овим истраживањем сагледаће се обим коришћења алтернативних метода лечења, утврдиће се главне демографске и социоекономске карактеристике и здравствено стање корисника и пружиће се упоредну анализу коришћења услуга здравствене заштите и метода алтернативне медицине у нашој земљи. Ова студија би могла битно допринети покривању битног дефицита у литератури и познавању статуса комплементарне и алтернативне медицине (КАМ) у широкој популацији Србије. Притом, истраживањем резултата масовног анкетирања спроведеним од стране мреже јавно здравствених Института у Србији, могли би се открити суптилнији локални, родно-специфични обрасци старења, а тиме и рањива места која остављају простор за помоћ старијим особама.

Циљ студије

Главни циљ: Испитати коришћење метода алтернативне медицине у зависности од демографских карактеристика, социоекономског статуса и здравственог стања испитаника, као и однос коришћења здравствених услуга у традиционалној и алтернативној медицини.

Секундарни циљеви:

- Испитати утицај демографских фактора на коришћење метода алтернативне медицине;

- Испитати утицај социо-економских фактора на коришћење метода алтернативне медицине;
- Испитати утицај здравственог стања испитаника на коришћење метода алтернативне медицине;
- Испитати повезаност између самопроцене здравља испитаника и употребе метода алтернативне медицине;
- Испитати утицај коришћења услуга болничке и ванболничке здравствене заштите на употребу метода алтернативне медицине;
- Испитати повезаност употребе лекова за самолечење и помоћних лековитих препарата који се могу купити у апотеци без рецепта (ОТЦ препарати) са коришћењем метода алтернативне медицине.

2.6. Веза истраживања са досадашњим истраживањима

Коришћење комплементарне и алтернативне медицине постепено се развија широм света. Међутим, у већини Балканских земаља увођење законских регулатива и развој медицине током деведесетих година двадесетог века бивају ометени ратом и транзицијом, због чега питање развоја комплементарне и алтернативне медицине бива одложено. Сходно томе, допринос овом пољу из студија спроведених у региону бивше Југославије, више је него скроман, како на локалним тако и на водећим светским језицима.

2.7. Методе истраживања

2.7.1 Врста студије

Студија пресека.

2.7.2. Популација која се истражује

Овом студијом биће обухваћена општа популација грађана Републике Србије старости 15 и више година, која користи услуге алтернативне медицине. Као основа за анализу користиће се подаци из трећег националног Истраживања здравственог стања становништва Републике Србије обављеног од 7. октобра до 30. децембра 2013. године. Испитивање ће бити урађено по типу студије пресека, на случајно одабраном репрезентативном узорку. Из истраживања ће бити искључене особе које живе на територији Аутономне покрајине Косово и Метохија, као и лица која живе у Специјализованим установама (домови за старе, затвори, психијатријске установе).

2.7.3. Узорковање

У истраживању ће бити коришћен национални репрезентативни узорак по типу случајног стратификованог двоетапног узорка са унапред познатом вероватноћом избора јединица у свакој етапи узорковања. Узорак ће чинити чинила сва домаћинства пописана у свим пописним круговима у Попису становништва из 2011. године. Стратификовани двоетапни узорак становника Републике Србије биће изабран на такав начин да обезбеди статистички поуздану процену показатеља који указују на здравље популације како на националном нивоу, тако и на нивоу 4 географске области (Војводина, Београд, Шумадија и Западна Србија, Јужна и Источна Србија) које ће бити идентификоване као главни стратуми у узорку. Њиховом даљом поделом на градска и остала подручја добиће се укупно 8 стратума.

Примарне узорачке јединице чиниће пописни кругови одабрани на основу вероватноће пропорционалне њиховој величини. У првој етапи биће одабрано укупно 670 пописних кругова. Јединице друге етапе су домаћинства. Унутар сваког пописног круга биће изабрано 10 адреса (+ 3 резервне адресе) на којима живе домаћинства која треба анкетирати. Домаћинства ће бити изабрана уз помоћ линеарног метода узорковања са случајним избором почетне тачке и једнаким узорачким интервалом (једнаким кораком избора). На тај начин домаћинства ће бити одабрана са једнаком вероватноћом избора и без понављања.

У циљу поштовања приватности субјеката истраживања и поверљивости информација, етички стандарди усаглашени су са Хелсиншком декларацијом и специфичном легислативом наше земље („Законом о заштити података о личности“ и „Законом о званичној статистици“). Постојећа база података уступљена је за ову сврху Универзитету у Крагујевцу службеним дописом Батута. Студија је одобрена од стране надлежних територијалних Етичких Одбора четири главна региона Србије са седиштем у Републичком институту за јавно здравље Батут у Београду, Институтима за јавно здравље Нови Сад, Крагујевац и Ниш.

2.7.4. Варијабле које се мере у студији

Главна независна варијабла: лично коришћење услуга алтернативне медицине (акупунктура, хомеопатија, фитотерапија, кiroprактика примењена у државној здравственој установи и/или код приватника, који подразумева приватну праксу и народне исцељитеље) у претходних 12 месеци.

Помоћне зависне варијабле

1. Демографске карактеристике испитаника: пол, старост, брачно стање, место становања;
2. Социјално-економске карактеристике испитаника: образовање, радни статус, материјално стање домаћинства;

3. Здравствено стање испитаника: присуство дуготрајних болести, присуство хроничног поремећаја здравља, самопроцена здравља;
4. Коришћење услуга здравствене заштите: болничка и ванболничка здравствена заштита, коришћење услуге приватне праксе;
5. Употреба лекова и помоћних лековитих препарата: употреба лекова које је прописао лекар, самоиницијална употреба лекова, лековитих средстава, биљних препарата или витамина који се без рецепата могу купити у апотеци.

2.7.5. Снага студије и величина узорка

Минимална ефективна величина узорка израчуната је на основу методологије Европског истраживања здравља – други талас. Узорак је изабран тако да пружи статистички поуздане оцене за ниво целе Србије, затим за ниво појединачних региона (Београд, Војводина, Шумадија и Западна Србија, Јужна и Источна Србија), као и за ниво појединачног типа насеља (урбано, рурално). У складу са препорукама за спровођење истраживања здравља становништва, планиран је узорак од 6700 домаћинства у којима се очекује 19.284 чланова, а реализован узорак од 6500 домаћинства у којима је било пописано 19.079 чланова. Број анкетираних особа које су у претходних 12 месеци користиле услуге алтернативне медицине износио је 550.

2.7.6. Статистичка анализа

Од дескриптивних статистичких метода користиће се пропорција испитаника са одређеним исходом за категоријске податке, односно аритметичка средина и стандардна девијација, као методе централне тенденције и мере варијабилитета за континуиране податке. Нормалност расподеле података биће тестирана Kolmogorov-Smirnov тестом, Q-Q и детрендовани Q-Q графиканом. Тестирање значајности разлике учесталости категоријалних података вршиће се помоћу χ^2 теста, у виду таблица контигенције код постојања два обележја посматрања, односно теста слагања код постојања једног обележја посматрања. Тестирање значајности разлике континуираних података вршиће се Студентовим t -тестом и/или анализом варијансе у случају да расподела података буде нормална, односно непараметарским тестовима Mann Whitney и Kruskal-Wallis тестом у случају да расподела не буде нормална. Анализе ће се радити на нивоу значајности од $p \leq 0,05$. Подаци ће бити обрађени у SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) 19.0 програму.

2.8. Очекивани резултати докторске дисертације

Очекује се умерено процентуално учешће грађана са историјом употребе алтернативних метода лечења у укупној популацији, уз релативну доминацију жена. У

погледу образовања очекује се да особе које су нижег образовања чешће користе методе алтернативне медицине, нарочито испитаници из ванградских насеља и са региона Јужне и Источне Србије. Када су у питању обрасци потрошње здравствених услуга очекује се да особе које користе алтернативне методе лечења чешће користе услуге приватне праксе. Очекивања су да ови испитаници чешће користе ОТЦ препарате.

Докази о обиму коришћења метода алтернативне медицине у Републици Србији веома су скромни, иако светска истраживања показују убрзани тренд пораста коришћења истих. Ово истраживање ће омогућити сагледавање како обима коришћења алтернативних метода лечења, тако и сагледавање главних карактеристика корисника у смислу њихових демографских, социоекономских карактеристика и здравственог стања, као и упоредну анализу коришћења услуга здравствене заштите и метода алтернативне медицине, а све то представља пут ка препознавању значаја метода алтернативне медицине од стране Министарства здравља Републике Србије.

Верује се да би ова студија могла битно допринети покривању битног дефицита у литератури и познавању статуса КАМ терапија у широкој популацији Србије. Очекује се да многи суптилнији локални, родно-специфични обрасци старења буду разоткривени овом студијом ван оквира онога што је познато у високо развијеним привредама. Верује се да би се дубоким истраживањем резултата масовног анкетирања спроведеним од стране мреже јавно здравствених Института у Србији, могла открити драгоцену рањива места која остављају простор за помоћ старијим особама. Такве интервенције, циљано смишљене да се олакша терет морбидитета у сенијуму, би могле имати и родно-специфичан карактер с обзиром на значајне и дубоке разлике између мушкараца и жена у овој сфери.

2.9. Оквирни садржај дисертације

Коришћење комплементарне и алтернативне медицине постепено се развија и расте како у развијеним тако и у земљама у развоју широм света. Министарство здравља Републике Србије је тек 2007. године омогућило увођење комплементарне и алтернативне медицине којом могу да се баве само здравствени радници.

Циљ ове студије је да покуша да проучи и одговори на питања о демографској структури, обрасцима потрошње здравствених услуга и самопроцени здравља испитаника са пребивалиштем на територији Србије у светлу коришћења метода алтернативне медицине.

На основу података из трећег националног Истраживања здравственог стања становника Србије 2013. године, проучили би који би то удео био оних који су заинтересовани за коришћење метода алтернативне и комплементарне медицине у односу на испитанике код којих је таква пракса одсутна, као и повезаност демографских, социоекономских детерминанти здравља, присуство хроничних болести са позитивном

историјом коришћења метода алтернативне медицине у односу на испитанике код којих то није био случај.

Ова студија би могла битно допринети покривању значајног дефицита у литератури и познавању статуса комплементарне и алтернативне медицине у широкој популацији Србије.

3. Предлог ментора

Комисија за коменторе ове докторске дисертације предлаже проф. др Михајла Јаковљевића, редовног професора Факултета медицинских наука Универзитета у Крагујевцу за ужу научну област Фармакологија и токсикологија и др сц. мед. Немању Ранчића, научног сарадника Медицинског факултета Војномедицинске академије Универзитета у Београду за област фармакологију.

Проф. др Михајло Јаковљевић и научни сарадник Немања Ранчић, испуњавају услове за менторе докторских дисертација, у складу са стандардом 9. за акредитацију студијских програма докторских академских студија на високошколским установама.

3.1. Компетентност коментора

Проф. др Михајло Јаковљевић, поседује стручне и научне компетенције које су комплементарне са предметом истраживања и планираном методологијом.

Радови предложеног коментора који су у вези са темом докторске дисертације:

1. **Jakovljevic M**, Camilleri C, Rancic N, Grima S, Jurisevic M, Grech K, Buttigieg SC. Cold War Legacy in Public and Private Health Spending in Europe. *Front. Public Health* 2018; 6: 215. doi: 10.3389/fpubh.2018.00215.
2. **Jakovljevic M**. Resource allocation strategies in Southeastern European health policy. *The European Journal of Health Economics*. 2013;14(2):153-159.
3. Vekic B, Dragojevic-Simic V, **Jakovljevic M**, Pilipovic F, Simic R, Zivic R, Radovanovic D, Rancic N. Medical Cost of Colorectal Cancer Services in Serbia Between 2014 and 2017: National Data Report. *Front Pharmacol*. 2019;10:526.
4. **Jakovljevic M**. Comparison of historical medical spending patterns among the BRICS and G7. *J Med Econ*. 2016;19(1):70-76.
5. **Jakovljevic MB**, Djordjevic V, Markovic V, Milovanovic O, Rancic NK, Cupara SM. Cross-sectional survey on complementary and alternative medicine awareness among health care professionals and students using CHBQ questionnaire in a Balkan country. *Chin J Integr Med* 2013; 19(9): 650-655.

Научни сарадник Немања Ранчић, поседује стручне и научне компетенције које су комплементарне са предметом истраживања и планираном методологијом.

Радови предложеног коментатора који су у вези са темом докторске дисертације:

1. Jakovljevic MB, Djordjevic V, Markovic V, Milovanovic O, **Rancic NK**, Cupara SM. Cross-sectional survey on complementary and alternative medicine awareness among health care professionals and students using CHBQ questionnaire in a Balkan country. *Chin J Integr Med* 2013; 19(9): 650-655.
2. Kovačević A, **Rancic N**, Segrt Z, Dragojevic-Simic V. Pharmaceutical expenditure and burden of non-communicable diseases in Serbia. *Front Pharmacol* 2016; 7: 373. doi: 10.3389/fphar.2016.00373.
3. Vekic B, Dragojevic-Simic V, Jakovljevic M, Pilipovic F, Simic R, Zivic R, Radovanovic D, **Rancic N**. Medical Cost of Colorectal Cancer Services in Serbia Between 2014 and 2017: National Data Report. *Front Pharmacol*. 2019;10:526.
4. Jakovljevic M, Camilleri C, **Rancic N**, Grima S, Jurisevic M, Grech K, Buttigieg SC. Cold War Legacy in Public and Private Health Spending in Europe. *Front. Public Health* 2018; 6: 215. doi: 10.3389/fpubh.2018.00215.
5. Miljkovic M, Dragojevic-Simic V, **Rancic N**, Simic R, Pekez-Pavlisko T, Kovacevic A, Stamenkovic D. Metamizole Utilization and Expenditure During 6-Year Period: Serbia vs. Croatia. *Front Public Health*. 2018 Jul 26;6:213.

4. Научна област дисертације

Научна област: Медицина. Ужа научна област: Превентивна медицина.

5. Научна област чланова комисије

1. **Проф. др Наташа Ђорђевић**, редовни професор Факултета медицинских наука Универзитета у Крагујевцу за ужу научну област Фармакологија и токсикологија, председник
2. **Проф. др Сања Коцић**, ванредни професор Факултета медицинских наука Универзитета у Крагујевцу за ужу научну област Социјална медицина, члан
3. **Проф. др Викторија Драгојевић-Симић**, редовни професор Медицинског факултета Војномедицинске академије Универзитета одбране у Београду за ужу научну област Клиничка фармакологија, члан

Закључак и предлог Комисије

На основу увида у резултате досадашње научно-истраживачке активности и публиковане радове Марине Лукетине Шуњке, Комисија закључује да кандидат испуњава све услове да приступи изради докторске дисертације.

Предложена тема је научно оправдана и оригинална, дизајн истраживања прецизно постављен и дефинисан, а научна методологија јасна и прецизна. Ради се о оригиналном научном делу које има за циљ да прикаже употребу метода алтернативне медицине у Србији и њену повезаност са демографским карактеристикама и здравственим стањем испитаника, социоекономским статусом и равнотежом потрошње, коришћењем здравствених услуга у традиционалној и алтернативној медицини.

Комисија предлаже Наставно-научном већу Факултета медицинских наука Универзитета у Крагујевцу да прихвати пријаву теме докторске дисертације кандидата Марине Лукетине Шуњке, под називом „Студија употребе алтернативне медицине међу становништвом Србије” и одобри њену израду.

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ

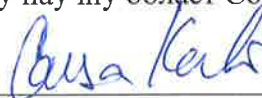
Проф. др Наташа Ђорђевић,

редовни професор Факултета медицинских наука Универзитета у Крагујевцу
за ужу научну област Фармакологија и токсикологија, председник

Проф. др Сања Коцић,

ванредни професор Факултета медицинских наука Универзитета у Крагујевцу
за ужу научну област Социјална медицина, члан

Проф. др Викторија Драгојевић-Симић,

редовни професор Медицинског факултета Војномедицинске академије
Универзитета одбране у Београду
за ужу научну област Клиничка фармакологија, члан

У Крагујевцу, 2019. године